

A szervezkedő és a nagy tettekre készülődő földmunkások naiv, rajongó szavai s Sz. Kovács verse megható bizonyítéka az alföldi munkásnép lelkében élő szeretetnek, melyet nagy költőnk iránt érezték.

Érdemes még néhány szót szólnunk az említett kézirat szerzőjéről, ifj Nagy Sándorról is, aki Hódmezővásárhelyen született 1882-ben, ott is halt meg 1957-ben, 75 éves korában. Az általa említett események idején 12 éves volt. Idézett kéziratának első kötete megjelent nyomtatásban, Hódmezővásárhelyen 1924-ben 103 lapon: *A szocializmus keletkezése Hódmezővásárhelyen* — címmel. Ebben a nyomtatásban megjelent első kötetben a 90-es évek elejétől ismerteti az eseményeket időrendben 1893 márciusáig bezárólag. Munkájának további része nyomtatásban nem jelent meg. A PI-ben található kézirat, mely a II—III. kötet címet viseli, a vásárhelyi Földmunkás mozgalom további történetét mondja el 1908-ig, Szántó Kovács János haláláig. Ebből a kéziratból emeltük ki adatainkat.

ifj. Nagy Sándor forrásai, mint nyomtatásban megjelent I. kötetének előszó írója — Á. O. — megjegyzi: „Részint személyes tapasztalatok, részint a mozgalomban résztvevő emberek előadása s végül ránkmaradt plakátok, röpcédulák újságok és más feljegyzések nyomán készült ez a munka...” (i. m. 3.)

Az idézett szövegben három Nagy Sándor is szerepel: T. Nagy Sándor csak névrokona a kézirat írójának, a T. megkülönböztetést jelez a hasonló nevéktől. Nagy Sándor a kézirat írójának édesapja a Sz. Kovács korabeli földmunkás egyesület vezetőségének tagja. Ifj. Nagy Sándor, a kézirat írója ennek fia, az említett események idején 12 éves volt, mint említettük. Mint nekem még életében elmondta, édesapja kis jegyzetfüzeteit találta meg a padláson sok lom között, és egyes eseményeket ezek alapján írt bele munkájába, többek között a közölt jegyzőkönyv szövegét is, s Szántó Kovács versét is. Sz. Kovács verselésére már hoz példát nyomtatásban megjelent I. kötetében is a 94. lapon. Miután e kötet a könyvtárakban megtalálható, csak első szakaszát idézem összevetésül, a hozzá fűződő adatokkal:

„Meddig alszol munkás, miért nem ébredel?
A rab járom alatt meddig szenvedel?
A rabláncot tépd le dolgos kezadról,
A vérszopókat is tépd le testedről.
Ébredj! Ébredj! Itt van az idő,
Ébredj! Ébredj! Most még nem késő!...”

[A dalt azonban nem hozták nyilvánosságra, nehogy a hatóságok beleakaszkodjanak tartalmába és esetleg lecsukják Sz. Kovácsot, s ezzel vezér nélkül maradnának a vásárhelyi földmunkások. Sz. Kovács a bizalmi férfiak hosszas rábeszélésére engedett. Így csak azok ismerték e dalt, akik Sz. Kovács noteszéből leírták] — „Ezen kis dalocska csak Sz. Kovács János, Nagy Sándor, Molnár Sándor, Kovács Bálint elvtársak tulajdonában voltak, amit úgy egyenként írtak le Szántó noteszéből, de már utóbb csak az öreg Nagynál volt meg, mert az neki örök emlék volt, a többieknél elkallódott.” (i. m. 95.)

Érdemes még néhány szót szólni ifj. Nagy életútjáról. Ő maga is írt verseket, dalokat. Nyomtatásban megjelent munkája 97—98. lapján bemutat egy verset, melyet ő írt 10 éves korában, 1892-ben. Mikor legénynégyes serdült, mint nótaköltő működött. Egyik füzete, melyben 25 „legújabb dala” van — Árva rózsák címmel, évszám nélkül a kezembe került nála jártamkor, 1952-ben. Ebben mű-magyar nóták alá való szövegek találhatók. Később, mint jeles táncost ismerték Vásárhelyen. Néprajzi tárgyakat gyűjtött és volt ezekből egy kis magánmúzeuma. A felszabadulás után Vásárhelyen, mint népművészt ismerték és tisztelték haláláig, 1957-ig.

Nagy Dezső

Ady Endre a Martinovics Szabadkőműves páholyban

Az Irodalomtörténeti Közlemények 1960. évi 1. számában közlemény jelent meg Ady Endrének a Martinovics Szabadkőműves páholyba való felvételéről — a *Kelet* című folyóirat alapján. A felvételt s Ady szabadkőműve i életéről több — a *Kelet* című folyóiratnál elsődlegesebb forrásértékű — irat található az Országos Levéltárban a Martinovics Szabadkőműves páholy iratai között. Így megtalálható két példányban Ady saját kezével kitöltött felvételi kérelme, Jászi Oszkár, Fried Ödön és Róna Zoltán ajánlása; Ady nyilatkozata,

hogy nem kényszerből, kíváncsiságból vagy önző okból kéri felvételét (a nyilatkozat nem Ady saját szövege, hanem a felvételkor szokásos kész nyomtatvány aláírása); megtalálható a szabadkőművesi fogadalmának okmánya, valamint a páholy felterjesztése a Szimbolikus nagypáholyhoz a felvétel ügyében. Kiténik ezekből az okmányokból, hogy 1912. március 15-én kérte Ady a felvételét, április 19-én szavazott az ügyben a Martinovics páholy tagsága, s 1912. május 3-án került sor a felvételre.

Kérelmében Ady életének következő kis vázolata olvasható: „Érettségi vizsgálatot 1896-ban Zilahon tettem. Jogot hallgattam Debrecenben, Budapesten, Nagyváradon. 1897—99-ben Debrecenben újságíró, 1900/03-ban lapszerkesztő Nagyváradon, 1904/5-ben Párizsban bpesti lapok levelezője, 1905/09-ben a Budapesti Napló munkatársa, illetve külföldi levelezője, azóta a Nyugat főmunkatársa vagyok.” — A nyomtatott kérdőívnek arra a kérdésre, hogy törvényszéki vizsgálat alatt állt-e, azt a választ adta, hogy „két ízben” és pedig „a nagyvárad kir. törvényszék” előtt „párbajvétség és sajtó útján elkövetett becsületsértés és rágalmozás miatt (ez utóbbit a nagyvárad káptalan tagjai indították ellenem.): az első ügyből kifolyólag 5 napi államfogházra, az utóbbiért 3 napi fogházra és pénzbüntetésre ítéltettem el.” — Végül arra a kérdésre, hogy mi indította a szabadkőművességbe való belépésre, a következő választ adta: „életfelfogásom, tudományos meggyőződéseim, emberségem”.

Az említett iratok közül — Ady kérelmén túl — elsősorban az ajánlások tarthatnak számot érdeklődésre. Amíg Rónai Zoltán röviden, ahol csak lehetett „igen”-nel, vagy „nem”-mel intézte el a kérdőív pontjait — Jászi szinte költői szárnyalással beszélt Adyról. Talán nem lesz érdektelen, ha ide iktatjuk Jászi ajánlásának főbb pontjait. Arra a kérdésre, hogy milyen híre van a kérvényezőnek, felelete a következő volt: „Ady Endre neve már ma a történelemé és az Új Magyarország törekvéseinek legteljesebb költői szintézisét jelenti.” Jellemző: „A harcos bátorságával őrizte meg lelkiismereti szabadságát minden kísértéssel és terrorizmussal szemben.” Ady műveltségére és világnézetére vonatkozó kérdésre Jászi a következő választ adta: „Ezt ma már minden kultúremlernek műveiből ismerni kell.” Modoráról, temperamentumáról pedig feljegyezte, hogy „Meleg, minden iránt érdeklődő lélek.” — A harmadik ajánló, Fried Ödön ismét tartózkodóbb, bár feltétlen hódolat hangján szólt a költőről: „Kereső¹ — ha nem is a mindennapi kis dolgokban fog szerepelni — de a nagy eszmékért való küzdelemben reá, mint erős harcosra számíthatunk mindig.” — zárta ajánlását Fried.

Megállapítása helytállónak bizonyult. Kereken hét esztendő szabadkőművesi tagsága alatt mindössze négy alkalommal vett részt Ady a Martinovics páholy összejövetelein: 1912. május 3-án, 1913. november 7-én, 1913. december 5-én és 1914. február 14-én.² Mind a négy alkalom viszont a magyar progresszió történetének jelentős eseményéhez fűződik. A felvételét is jelentő első megjelenése a Martinovics páholyban nyilvánvalóan szoros kapcsolatban állt a magyarországi haladó erők egyik legnagyobb erőpróbájának, az 1912. május 23-i események előkészítésével. Az 1913. november 7. és december 5-i páholy-megbeszéléseken való részvétele minden valószínűség szerint az ekkor felmerült terv: a radikális párt létrehozása ügyében kibontakozott vitával állt kapcsolatban. Az 1914. február 14-i ülésen való részvétele pedig a Martinovics páholy által másnap, február 15-én rendezett estéllyel volt kapcsolatos. Az ünnepet a szabadkőművesség progresszív intézményeinek (a Társadalomtudományok Szabad Iskolája, a Választójogi Liga, az Új Korszak) javára rendezték, s közreműködött Ady Endre, Bíró Lajos, Kaffka Margit, Nagy Endre, Dr. Parvis Taurinó, Reinitz Béla, Vágóné Lénárt Gitta, valamint a Waldbauer—Kerpely vonósnyégy.³

Ez a néhány adalék talán alkalmas arra, hogy fényt vessen Ady útkereséseinek egy szakaszára — de az adalékok szegényessége mindenképp alkalmas annak bizonyítására, hogy a szabadkőművességben nem találta meg azt, amit itt keresett, annak ellenére sem, hogy a Martinovics páholy magában foglalta az akkori Magyarország értelmiségének egyik legértékesebb, Szini Gyulától Czöbel Ernőig terjedő csoportját.

Szűcs László

¹ Értsd: kérelmező

² O. L. Martinovics Szabadkőműves páholy iratai. Jelenléti könyv.

³ O. L. Szabadkőműves páholyok vegyes iratai. 142. csomó.